

A JOGHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS ÉS A POLGÁRI ELJÁRÁSI JOG KAPCSOLATA – STATISZTIKAI ELEMZÉS

<https://doi.org/10.51783/ajt.2026.2.03>

Az eljárásjog és joghoz való hozzáférés közötti összefüggés elsőre nem tűnik egyértelműnek, a jelen tanulmány mégis arra tesz kísérletet, hogy ezt a kapcsolatot statisztikai módszerekkel igazolja. Az összefüggés vizsgálatára a 2018-ban hatályba lépett Polgári perrendtartási törvényt választottam, a kódex bevezetése óta eltelt hét év ügyérkezési adatai ugyanis lehetőséget adtak arra, hogy feltárjam az érkezett perek számának alakulásában bekövetkezett rövidebb és hosszabb távú változásokat. A joghoz való hozzáférés követelménye számos módon elemezhető, a tanulmány kiindulópontja szerint amennyiben erőteljesen viszszaesik az érkezett ügyek száma, úgy az azt mutatja, hogy sérül a joghoz való hozzájutás, mivel a peres felek nem képesek a jogvitáikat a bíróság előtt érvényesíteni. A kutatásban elemzett statisztikai adatok alapján az látható, hogy bizonyos területeken – mint a gazdasági ügyszak – a peres felek képesek voltak alkalmazkodni az új kódexben foglalt elvárásokhoz, azonban a polgári perek esetében ez az igazodás nem bizonyult sikeresnek, mivel az érkezett ügyek száma alacsony maradt.

BEVEZETÉS

Kutatásom célja, hogy az eljárási szabályok és a joghoz való hozzáférés közötti kapcsolatot bemutassam a 2018-ban hatályba lépett polgári eljárásjogi törvény (Pp.) és a peres statisztikák együttes elemzésén keresztül. A tanulmány kifejezetten a civilisztikai peres eljárásokat vizsgálja, különös tekintettel arra, hogy az eljárásjogi törvény megalkotása hogyan hatott a peres eljárások számának alakulására, befolyásolva ezzel a joghoz való hozzáférés lehetőségét.

Hipotézisem szerint a polgári eljárások körében a joghoz való hozzáférés lehetősége az új polgári eljárásjogi törvény bevezetését követően sérült. Az új eljárási jogszabály megalkotásának elsődleges célja ugyanis a polgári per gyors és hatékony lezárása volt, a hatékonyság jogalkotó által szabályozott módja azonban úgy tűnik, hogy ellentétbe került a joghoz való hozzáféréssel való joggal. Miközben a hatékonyság mellett a perkoncentráció és a professzionális pervitel elveit tette meg a jogalkotó az eljárásjog legfontosabb elemeivé, a jogvitáit megoldani kívánó egyének, társaságok és különböző szervezetek számára a polgári peres eljárás megin-

* PhD, ELTE ÁJK, 1053 Budapest, Egyetem tér 1–3. E-mail: navratil@ajk.elte.hu.

dítása és lefolytatása több oldalról is nehezebbé, költségesebbé és bonyolultabbá vált. A hipotézist a peres statisztikák elemzése útján kívánom tesztelni, az empirikus adatokat az OBH statisztikai évkönyveiben¹ szereplő és nyilvánosan elérhető adatbázisokból állítottam össze.

A tanulmány első részében a joghoz való hozzáférés, mint jogszociológiai kutatási terület különböző elágazásait, irányait mutatom be, e körben ismertetem a nemzetközi és a hazai kutatási eredményeket. A tanulmány második részében a polgári eljárásjogi törvény indoklását vizsgálom meg a joghoz való hozzáférés szempontjából, kitérve a 2020-ban megalkotott módosító novella bemutatására is. A harmadik részben pedig az érkezett peres ügyek számának alakulását elemzem statisztikai eszközökkel, bemutatva, hogy a különböző bírósági szinteken hogyan változtak meg a polgári és gazdasági peres ügyszámok.

1. A JOGHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS MINT KUTATÁSI TERÜLET KÜLÖNBÖZŐ ASPEKTUSAI

Annak meghatározása, hogy mit értünk a joghoz való hozzáférésen, összetett kérdés, mivel a téma a Mauro Cappelletti nevéhez fűződő többéves kutatási projekt² alapján válik nemzetközi értelemben is hangsúlyossá. A hosszadalmas kutatás számtalan különböző aspektust vizsgál, melyek a projekt befejeződését követően is folyamatosan újabb és újabb részterületekkel bővülnek.

A Cappelletti kutatócsoportja által végzett nemzetközi kutatás több ún. „hullámból” állt, melyek időben egymás után következtek. A kutatás kiindulópontja szerint vannak olyan társadalmi csoportok, mint például a szegények vagy más szempontból hátrányos helyzetű csoportok, amelyek sokkal kisebb eséllyel fordulnak bírósághoz, mint mások.

Az első hullám így alapvetően a peres eljárások költségeire koncentrált; ebben a szakaszban az államnak a jogi költséghez való hozzájárulását, illetve az ügyvédek *pro bono* tevékenységét vizsgálták. A cél az volt, hogy a szegények számára olyan jogi lehetőségeket találjanak, melyek segítik őket abban, hogy az ügyvédi és a peres eljárás költségeit helyettük másvalaki állja. A második hullámban a csoportos érdekek érvényesítése került a középpontba, azaz a kollektív jogérvényesítés megteremtése. Ekkor jelenik meg az egyéni jogérvényesítés mellett a csoportos perindítás jogi lehetősége. A harmadik hullám keretében az igazságszolgáltatás, mint szervezet kerül a joghoz való hozzáférés biztosításának középpontjába, az új szempont szerint a joghoz való hozzáférés biztosítása érdekében az eljárási törvényeket is figyelembe kell venni, illetve a bírósági szervezetrendszernek is alkalmazkodnia szükséges a joghoz való hozzáférés kihívásaihoz. Itt válnak hangsúlyossá ugyanakkor az alternatív vitarendezési eljárások is, amelyek a kutatók szerint segítik a joghoz való hozzáférést.³

¹ Lásd: birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

² MAURO CAPPELLETTI – BRYAN GARTH: „Access to Justice: The Newest Wave in the Worldwide Movement to Make Rights Effective” *Buffalo Law Review* 1978/2. 181–292.

³ Uo.

Ahogy a Cappelletti-kutatások következtében a joghoz való hozzáférés témája a tudományos figyelem középpontjába kerül, úgy kezd el növekedni a vizsgált témák száma is. Egyre több szempont jelenik meg, melyekről a kutatók úgy vélik, hogy azok hatással lehetnek a joghoz való hozzáférésre.⁴

Az egyik ilyen új kutatási terület az igazságszolgáltatás kommunikációjának minősége volt, azaz, hogy mennyiben segítő, támogató a bírósági közeg, vagy épp ellenkezőleg, inkább hátráltatja a polgárokat a jogaik érvényesítésében. A kutatások itt azt vizsgálják, hogy mennyiben segíti hozzá a bíróság – jellemzően internetes felületen megjelenő tartalmakkal – a jogi képviselő nélkül eljáró peres feleket ahhoz, hogy tájékozódni tudjanak a jog területén.⁵ A kommunikáció körében arra is kiterjednek a kutatások, hogy a már elindult polgári eljárások keretében akár a bírósági személyzet, akár a bíró, illetve a tolmács hogyan tudják kompenzálni a laikusok jogi szaknyelvvel kapcsolatos értelmezési nehézségeit.⁶

A joghoz való hozzáférés következő részterülete, melyet már a Cappelletti-kutatások harmadik hulláma is érintett, az eljárási törvények alakításának vizsgálata, amely azt feltételezi, hogy a túlzott alaki elvárások megnehezítik a joghoz való hozzáférést. Ilyen alaki elvárások lehetnek például a szigorú eljárási határidők, a bizonyítási eljárás bonyolultsága avagy éppen az előbb említett kommunikációs akadályok, azaz, hogy a felek önállóan nem tudják kitölteni a keresetlevél benyújtásához szükséges formanyomtatványt.⁷ Az eljárási szabályok mellett megjelenik a bírósági szervezet mint bürokratikus rendszer elemzése is, a kutatók itt a joghoz való hozzájutás szempontjából vizsgálják meg a peres ügyek elintézésének adminisztrációs munkafolyamatát.⁸

További témakör az ügycsoportok szerinti elemzés, melynek során nem a peres felekre, hanem azokra az ügycsoportokra határoznak meg valamilyen különleges szabályt, ahol jellemzően a sérülékeny személyek válnak peres félle. Ilyen ügycsoportok például a fogyasztói perek, munkaügyi perek, a házassági bontóperek, a ki-

⁴ Abjorn STORGAARD: „Access to justice research: On the way to a broader perspective” *Oñati Socio-Legal Series* 2023/13. 1209–1238., <https://doi.org/10.35295/ols.iisl/0000-0000-0000-1352>.

⁵ Marco VELICOGNA: „Electronic Access to Justice: From Theory to Practice and Back” *Droit et Justice* 2011/61., <https://doi.org/10.4000/droitcultures.2447>; Nadia CARBONI: „From Quality to Access to Justice: Improving the Functioning of European Judicial Systems” *Civil and Legal Sciences* 2014/3.

⁶ Kato BUKENYA T.: „The Role of Legal Communication in Promoting Social Justice” *Newport International Journal of Current Issues in Art and Management* 2025/6. 141–147., <https://doi.org/10.59298/nijciam/2025/6.1.141147>; Yuriy NORCHUK: „The Use of Artificial Intelligence and Other Technologies to Improve Legal Communication and Access to Justice for Different Populations around the World” *Journal of International Legal Communication* 2025/16. 52–65., <https://doi.org/10.32612/iw.27201643.2025.16.1.pp.52-63>.

⁷ Jean-François ROBERGE: „»Sense of Access to Justice« as a Framework for Civil Procedure Justice Reform: an empirical assessment of Judicial settlement” *Cardozo Journal of Conflict Resolution* 2016/17. 323–361.; Deborah L. RHODE: „Access To Justice: A Roadmap For Reform” *Fordham Urban Law Journal* 2016/41. 1227–1256.; J. J. PRESCOTT: „Next Steps in Online Courts: Accelerating Access to Justice through Court Technology” *Alaska Law Review* 2024/41. 93–144.

⁸ Emily S. TAYLOR POPPE: „Institutional Design for Access to Justice” *Legal Studies Research Paper Series* 2021/8.; Margaret Y. K. Woo – Connor COX – Sarah ROSEN: „Access to Civil Justice” *American Journal of Comparative Law* 2022/70. 89–117., <https://doi.org/10.1093/ajcl/avac020>.

lakoltatási ügyek, a gyermekvédelmi eljárások vagy éppen a kis pertárgy értékű ügyek.⁹

A jogi képviselő nélkül eljáró ügyfelek¹⁰ helyzetének vizsgálata szintén új szempont a joghoz való hozzáférés területén. A cél itt a jogi képviselővel, illetve anélkül eljáró peres felek közötti különbségek feltárása. E körben az első lépcsőfok a jogi képviselő nélkül eljáró ügyfelek tájékoztatása arról, hogy hogyan tudnak polgári peres eljárást indítani, a második pedig, hogy az eljárás során miként tudnak boldogulni a bíróságon. A kutatások ebben a témában nemcsak arra mutatnak rá, hogy a jogi képviselővel eljáró ügyfél könnyebben és biztosabban tájékozódik az igazságszolgáltatás területén, és nagyobb arányban van lehetősége a pernyerteségre, hanem arra is, hogy rendszerszinten nagy számban fordulnak elő az önmagukat képviselő ügyfelek.¹¹

A földrajzi, területi értelemben vett joghoz jutás is új kutatási téma, ahol a szerzők a regionális különbségeket vizsgálják. A kutatók szerint egyes vidéki területeken részben az ügyvédek alacsony létszáma, részben az ott élő lakosság alacsony jövedelme miatt a joghoz és a jogrendszerhez való hozzáférés jelentősen sérül, ezeket a területeket nevezik „jogi sivatagnak”.¹²

Összegzésül a teljesség igénye nélkül a legfontosabb elemei a joghoz való hozzáférés biztosításának: a jogi szolgáltatások költsége, a peres eljárásokról elérhető megfelelő információ és az igazságszolgáltatás kommunikációjának minősége, az eljárási szabályok jellege, a bírósági munkafolyamatok, az alternatív vitarendezési eljárások elérhetősége, a jogi képviselő lehetősége. A fentiek alapján immár világos, hogy miért is jelent nehézséget definiálni ezt a fogalmat.

⁹ Patrick BROGAN: „Consumer Redress through Online Dispute Resolution: The Role of Online Dispute; Resolution in Facilitating Consumer Access to Justice in E-Commerce” *Arbitration Law Review* 2020/12. 154–170.; Nicole L'HEUREUX: „Effective Consumer Access to Justice: Class Actions” *Journal of Consumer Policy* 1992/15. 445–462., <https://doi.org/10.1007/bf01014122>; Amy C. HENDERSON: „Meaningful Access to the Courts: Assessing Self-Represented Litigants' Ability to Obtain a Fair, Inexpensive Divorce in Missouri's Court System” *UMKC Law Review* 2003/72. 571–592.; Sarah Rogerson: „Lack of Detained Parents' Access to the Family Justice System and the Unjust Severance of the Parent-Child Relationship” *Family Law Quarterly* 2013/47. 141–172.

¹⁰ Jacqueline NOLAN-HALEY: „Mediation, Self-Represented Parties, and Access to Justice: Getting There from” *Fordham Law Review Online* 2018/87. 1–11.; Liz RICHARDSON – Genevieve GRANT – Janina BOUGHEY: *The impacts of self-presented litigant on civil and administrative justice: Environmental can of Research, Policy and practice* (The Australasian Institute of Judicial Administration Incorporated 2018); Laura K. ABEL: „Evidence based access to justice” *University of Pennsylvania Journal of Law and Social Change* 2010. 295–313.

¹¹ Amanda ROTIMI: „Dream Big and Lay the Groundwork: How Rhode Island Can Improve Access to Civil Justice for Self Represented Litigants” *Roger Williams University Law Review* 2023/28. 387–416; Deborah L. RHODE: „Access To Justice: A Roadmap For Reform” *Fordham Urban Law Journal*, volume 2016/41. 1231–1238; Jennifer A. LEITCH: „Looking for Quality: The Empirical Debate in Access to Justice Research” *Windsor Yearbook of Access to Justice*, 2013/31. 229–255., <https://doi.org/10.22329/wayaj.v31i2.4421>.

¹² Brian R. FARRELL – Daria FISHER PAGE – Ryan T. SAKODA: „Theorizing Legal Vulnerability to Enhance Rural Access to Justice” *South Dakota Law Review* 2024/69. 459–502.; Michael M. YORK: „Legal Deserts or Legal Opportunities?” *Virginia Lawyer* 2024/73. 10–50.; Charlie WILLMAN: „Legal Deserts, Diversity, and Access to Justice” *Colorado Lawyer* 2026/1. 4–7.

A hazai kutatások¹³ is több, különböző részterületét érintik a joghoz való hozzáférés témakörének, úgymint a jogi segítségnyújtás, a kollektív jogérvényesítés vagy az igazságügyi kommunikáció, illetve az általam is választott igazságügyi statisztikai elemzések.

A jogi segítségnyújtás részterületén belül¹⁴ a hazai kutatások kifejezetten a jogi képviselő kérdését járják körül, azaz, hogy a rászorulóknak számára hogyan lehet a peres eljárásokban, illetve azokon kívül is ingyenes vagy támogatott jogi képviselőt biztosítani. Ezek a kutatások jogtörténeti és összehasonlító módszerekkel vizsgálják a joghoz való hozzájutás részterületét. Egy másik kutatás pedig a hátrányos helyzetű csoportok joghoz való hozzáférését vizsgálta, különös tekintettel a roma kisebbség helyzetére Szerbiában és Magyarországon.¹⁵

További vizsgált terület a kollektív jogérvényesítés¹⁶ témaköre, amely szintén a joghoz való hozzáférés egyik, már a Cappelletti-kutatás által feltárt része, itt a fogyasztóvédelem, a versenyjog, illetve azok védelme áll a középpontban, akik helyzetüknél fogva nem képesek fellépni egy jogsérelem esetében.

Az igazságügyi kommunikáció területén a jogi tárgyú információkhoz való hozzáférés, a jogi szakszövegek¹⁷ elemzésével foglalkozik a hazai szakirodalom. A kutatások a különböző technológiai eszközökre helyezik a hangsúlyt, mint a gépi tanulás, a felügyelet nélküli tanulási módszereknek alkalmazása a jogi szövegek értelmezésében, vagy a bírósági ügyfélinformáció területe. Ehhez a területhez sorolható még a jogi nyelv kutatása¹⁸ is, e körben a szaknyelv, a jogszabályok és a bírósági ítéletek szövegeinek közérthetőségével foglalkoznak a magyar kutatók.

¹³ KENGyel Miklós – CZOBOLY Gergely: „Módszertani tanulmány Az igazságszolgáltatásról szóló speciális jelentés elkészítéséhez” *Államtudományi Műhelytanulmányok* 2016/32. 2–58.

¹⁴ KIRÁLY Lilla: *A szegénységtől a jogi segítségnyújtásig* (doktori értekezés) (Budapest: Károli Gáspár Tudományegyetem 2011), krepozit.kre.hu/server/api/core/bitstreams/5ca34042-9fea-4f6a-94a9-4a2b436e229e/content; SZEKERES Diána: *Igazságügyi szolgáltatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben* (doktori értekezés (Pécs: Pécsi Tudományegyetem 2013); DRINÓCZI Timea: „A jogi segítségnyújtással kapcsolatos problémák és a kezdeti megoldási lehetőségek az Európai Unióban” *JURA* 2001/2. 106–116.; VÁRADY Ágnes: „A joghoz jutás esélyeinek bővítése a polgári perben A rászorultság értelmezése a perköltség-kedvezmények rendszerében” in FEKETE Balázs – HORVÁTHY Balázs – KREISZ Brigitta (szerk.): *A világ mi magunk vagyunk... : Liber Amicorum Imre Vörös* (Budapest: HVG-ORAC 2014) 544–557. real.mtak.hu/19301/1/raszorultsag_fogalma.pdf; VÁRADY Ágnes: „Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés aktuális kérdései: hazai és európai uniós trendek és kihívások” in GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – OSZTOVITS András (szerk.): *Az új polgári perrendtartás első öt éve* (Budapest: ORAC 2025) 244–258.

¹⁵ Marijana LUKOVIĆ – MUHI Erika – SPITÁLSZKY Andrea: *Building trust in equality: Enhancing access to justice for Roma in Hungary and Serbia* (Minority Rights Group Europe 2022), minorityrights.org/app/uploads/2023/12/mrg-rep-reila-en-sept22.pdf.

¹⁶ JAGUSZTIN Tamás: „Az új Pp. margójára – a kollektív igényérvényesítés jelene a magyar magánjogban” *Magyar Jog* 2018/5. 272–282.; JAGUSZTIN Tamás: „A joghoz jutás fejlődése a modern közérdekű igényérvényesítésig Európában” *Acta Humana* 2017/5. 23–40.

¹⁷ VÁGI Renátó – ÜVEGES István – MEGYERI Andrea – FÜLÖP Anna – VADÁSZ János Pál – NAGY Dániel – CSÁNYI Gergely Márk: „Increasing access to legal information with unsupervised solutions” *Hungarian Journal of Legal Studies* 2023/3. 456–471., <https://doi.org/10.1556/2052.2023.00473>.

¹⁸ VINNAI Edina: „Harc a szavakért – közérthetőség a jogban” *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények Miskolc* 2017/12. 42–53.

Az igazságügyi statisztikai elemzések¹⁹ jellemzően távolabbról érintik csak a joghoz való hozzáférés témakörét, mivel a peres eljárások időtartamát elemzik, körüljárva az észszerű időn belüli pertartam kérdését. Konkrétan a perek számának változását elemző kutatások közül az egyik azt vizsgálta, hogy mely okok miatt csökken a munkaügyi perek száma,²⁰ a másik pedig a teljes peres statisztikákat elemezte²¹ egy évtizedes távlatban.

A magyar joghoz való hozzáférés területével kapcsolatos munkák hasonlóan a nemzetközi kutatásokhoz rendkívül szerteágazóak.

2. JOGALKOTÁS – PERHATÉKONYSÁG, PROFESSZIONÁLIS PERVITEL

2. 1. HATÉKONYSÁG KONTRA JOGHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS

Hipotézisem szerint a polgári jogi perstatisztikai adatokban történt változások egyik oka az új, 2018-ban hatályba lépett Pp. Nyilvánvaló, hogy az érkező perek számának a következő fejezetben vizsgált csökkenése nem egyetlen okra vezethető vissza, a jelen tanulmány azonban azt tűzte ki célul, hogy jogszabály és a perstatisztika változása közötti összefüggéseket tárja fel. Számos tanulmány²² foglalkozik

¹⁹ RAINER Lilla: *Az észszerű időn belüli befejezés követelménye a polgári perben* (doktori értekezés) (Budapest: Károli Gáspár Tudományegyetem 2022), <https://doi.org/10.24395/KRE.2022.010>; ÖRKÉNYI László: *A bírói munkateher komplex mérésének új lehetőségei eljárási, illetve anyagi jogi jogintézmények és tények figyelembe vételével* doktori értekezés (Szeged: Szegedi Tudományegyetem 2022), <https://doi.org/10.14232/phd.11147>; BODA Zoltán – KOCSÁN Annamária: „A polgári per időszűrőségének felértékelődése és hatásai az ítélkezésre” *Magyar Közigazgatás* 2023/2. 163–196., <https://doi.org/10.32575/ppb.2023.2.9>; ÖRKÉNYI László – PARLAGI Mátyás: „A bírói munka hatékonyságának vizsgálata a befejezett ügyek pertartamán keresztül” *Statisztikai Szemle* 2020/98. 62–90., <http://doi.org/10.20311/stat2020.1.hu0062>; ÖRKÉNYI László: „Az új polgári perrendtartás hatása a peres eljárások időszűrőségére” in GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA – OSZTOVITS ANDRÁS (szerk.): *Az új polgári perrendtartás első öt éve* (Budapest: ORAC 2025) 27–45; UDVARY SÁNDOR: „Perorvoslat a válságban – válság a perorvoslatban?” *Jogtudományi Közöny* 2024/1. 21–32., <https://doi.org/10.59851/jk.79.01.3>.

²⁰ GYULAVÁRI TAMÁS – KÁRTYÁS GÁBOR (szerk.): *A munkaügyi perek számának csökkenése Magyarországon: okok és lehetséges megoldások* (A Friedrich-Ebert-Stiftung Budapesti Irodája 2023), collections.fes.de/publikationen/ident/fes/20639.

²¹ ZÓDI ZSOLT – KISS REBEKA: „Hová tűntek a perek? A hazai bírászkodás kvantitatív vizsgálata 2010 és 2020 között” in GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA (szerk.): *A magyar jogrendszer rezilienciája 2010–2020* (Budapest: ORAC 2022) 138–163., https://jog.tk.elte.hu/uploads/files/Reziliencia_honlapra.pdf.

²² UDVARY SÁNDOR: „Az első Pp. novella hatása az elsőfokú eljárásra” *Jogtudományi Közöny* 2021/3. 129–139.; KISS ATTILA: „A polgári per céljának átalakulása” *Jogtudományi Közöny* 2021/10. 460–468.; MOLNÁR TAMÁS: „A polgári perrendtartás újragondolt alapelvei – elvárások és tapasztalatok” *Debreceni Jogi Műhely* 2020/3–4. 118–127., <https://doi.org/10.24169/djm/2020/3-4/10>; NAGY ADRIENN: „A jogi konfliktusok rendezésének lehetséges útjai az eljárásjogi reformok tükrében – polgári per vagy mediáció?” *Miskolci Jogi Szemle* 2018/13. 50–64.; WOPERA ZSUSZA: „A dogmatika vagy a gyakorlat elsőbbsége?” *Acta Juridica et Politica* 2021/3. 477–485.; VÖLCSEY BALÁZS: „Kérdések és lehetséges válaszok a Pp. Novella kapcsán” *Magyar Jog* 2021/5. 273–283.; KIRÁLY LILLA: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb?* (Budapest: Akadémiai 2019), <https://doi.org/10.1556/9789634541905>; GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA – OSZTOVITS ANDRÁS (szerk.): *Az új polgári perrendtartás első öt éve* (Budapest: ORAC 2025).

a polgári perrendtartás perhatékonysággal és perkoncentrációval kapcsolatos új fogalmaival, a jelen kutatás a joghoz való hozzáférés lehetőségeit vizsgálja nem eljárásjogi, hanem jogszociológiai megközelítésben.

A teljes jogalkotási folyamat vizsgálata véleményem szerint önmagában egy külön kutatási téma, így ebben a fejezetben kizárólag a törvény indoklását elemzem, annak érdekében, hogy bemutassam milyen jogalkotási hiányosságok²³ játszottak közre a joghoz való hozzáféréshez való jog szűkülésében. A polgári eljárásjogi törvény általános és részletes indoklásának értelmezése azt mutatja meg, hogy a jogalkotó milyen preferenciákat határozott meg az új jogszabály létrehozásakor.

Az általános indoklás szerint a jogalkotó a következő főbb célokat határozta meg: a „[...] perhatékonyság rendszerszintű megvalósítását, a perelterelést, a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítését, az osztott perszerkezet bevezetését, a perkoncentrációt biztosító eljárási szabályok megteremtését, a törvényszéken induló perekben a professzionális pervitel garanciájaként a kötelező jogi képviselőt előírását, a csoportper hazai szabályainak megalkotását és az észszerű elektronizáció szerepének erősítését.”²⁴

A joghoz való hozzáférés előző fejezetben felsorolt szempontjai közül az indoklás szövegében egyetlenegy sem jelenik meg, sőt maga a kifejezés is csak egy alkalommal szerepel az indoklásban. A jogalkotó nem foglalkozik a joghoz való hozzáférés alapkérdésével, hogy hogyan jut el a jogkereső polgár a bíróságra, hanem azt egyfajta adottságként tételezi. A deklarált cél, hogy ha egy eljárás elindul, akkor az gyors és professzionális legyen.

A következőkben azt kívánom igazolni, hogy a probléma kétirányú, egyfelől a jogalkotó kihagyta a joghoz való hozzáférés szempontját a jogszabályból, másfelől azonban az általa megnevezett főbb célok, közül azok, amelyek a korábbi eljárásjogi koncepcióhoz képest újak, mint a perhatékonyság, a perkoncentráció és a professzionális pervitel kifejezetten a joghoz való hozzáférés lehetőségét gyengítik. A joghoz való hozzáférés jogának hangsúlytalansága, illetve az új elemek bevezetésének együttes hatása okozhatta azt a helyzetet, hogy a polgári és gazdasági peres ügyek érkezése 2018-ban hirtelen lecsökkent.

2. 1. 1. HATÉKONYSÁG

A Pp. általános indoklásának első oldalán már találkozhatunk a perhatékonyság fogalmával, mint a jogszabály egyik új célkitűzésével. A jogalkotó szerint a perhatékonyság rendszerszintű biztosításának három tartópillére a perkoncentráció, a felek eljárás-támogatása és a bíróság közrehatása.²⁵ A jogalkotói szándék tehát nemcsak a peres eljárások gyorsítására, hanem a felek adekvátabb közreműködésére is irányult. Bár a hatékonyság fogalmát nem definiálja számszerűsítve a jogalkotó, azaz

²³ A jogalkotás problémáival, ezen belül a törvényi indoklások kiüresedésével foglalkozó tanulmány: HORVÁTH Attila – KISS Rebeka: „A törvények indokolása mint »hozzáadott érték«?” *Jogtudományi Közlemény* 2023/10. 433–444.

²⁴ Pp. Általános indoklás I. fejezet.

²⁵ Pp. Részletes indoklás 3. §.

nem határozza meg, hogy például hány tárgyalási nap avagy összességében mekkora időtartam lenne a hatékony eljárás terjedelme, de az általános indoklásból az kiolvasható, hogy a hatékonyság része a perek gyors, egyszerű és olcsó lebonyolítása. Az indoklásban szereplő megfogalmazások közül talán ez a leginkább magyarázó jellegű: „A hatékonyság a ráfordítás és eredményesség viszonyát leíró fogalom, így a hatékonyság javítása a lehető legkisebb ráfordítást, illetve azonos ráfordítás mellett a lehető legjobb eredmény elérését jelenti. Az eljárásjog nyelvén ez lefordítható a célirányos, adekvát, lényegre törő nyilatkozatok kívánalmára, illetve a költségtakarékosságra.”²⁶

Nyilvánvalóan nehéz vitatkozni a hatékonyság követelményének célkitűzésével, azonban a polgári per nemcsak egyfajta tevékenység, ahol minél olcsóban és gyorsabban kell valamit megvalósítani, hanem állami kötelezettség is a jogviták rendezésére. Amennyiben más szempontok, mint a tisztességes eljárás feltételeinek biztosítása, vagy éppen ezen belül a joghoz való hozzáférés joga nem jelennek meg a jogszabályban, úgy önmagáért valóvá válik a hatékonyság kérdése. Mit ér egy nagyon gyorsan és olcsón működő bíróság, ha az a jogi konfliktusokat csak korlátozott mértékben tudja rendezni, mivel az állampolgárok nem képesek az igazságszolgáltatás rendszerét igénybe venni. Az állami költségek, így az igazságszolgáltatás működésének költsége szintén fontos szempont lehet, ez az eljárási törvény azonban éppen a joghoz való hozzáférés szűkítésével a költséget úgy kívánja csökkenteni, hogy azokat az állampolgárokra, a jogkereső közönségre hárítja át a professzionális pervitel általános elvre történő emelésével.

2. 1. 2. PROFESSZIONÁLIS PERVITEL ÉS A PERKONCENTRÁCIÓ

A professzionális pervitel és perkoncentráció fogalmai a joghoz való hozzáférés szempontjából egy irányba hatnak, növelik a felekre nehezedő terheket, kötelezettségeket, egyfelől az ügyédkényszer kiterjesztésével törvényszéki szinten, másfelől a már elindult eljárás során a felek eljárási-támogatási kötelezettségének előírásával.²⁷

Az egyik legfontosabb eleme a törvénynek az, hogy a törvényszéken kötelezővé teszi a jogi képviseletet. Az általános indoklás szerint „az egységes eljárási szabályokat az általános hatáskörrel felruházott törvényszékekre modellezi, [...] ahol mindkét fél számára kötelező a jogi képviselet, ez biztosítja a bonyolult, speciális szakértelmet igénylő perekben a professzionális pervitelt.”²⁸ A fentiek alapján tehát az eljárási jogi törvény alapesetként tekint a jogi képviselővel eljáró ügyfélre és kivételként a képviselő nélkül eljáró felekre. A fő szabályként alkalmazott kötelező jogi képviselet követelményét a részletes indoklásban azzal magyarázta a jogalkotó, hogy „polgári jogviták a korábbiakhoz képest lényegesen bonyolultabbá váltak”.²⁹ Annak megválaszolásával

²⁶ Pp. Részletes indoklás 4. §.

²⁷ Pp. Részletes indoklás 3. §, „A felek irányában a perkoncentráció biztosítása érdekében megfogalmazott követelményeket a Javaslat részben az eljárás-támogatási kötelezettség keretei között írja elő (...)”.

²⁸ Pp. Általános indoklás III. 6.

²⁹ Pp. Részletes indoklás 72. §.

azonban adós marad az indoklás, hogy mit jelent a bonyolult per fogalma, illetve hogy minek következtében, milyen okból és mióta váltak bonyolultabbá a perek. A jogalkotói értelmezés szerint tehát azért szükséges az ügyvédkényszer, mert bonyolultak a perek, a bonyolult pereket pedig az ügyfél egyedül nem tudja szakszerűen ellátni.

A jogalkotó álláspontja alapján azonban a kötelező jogi képviselőt bevezetése az ügyfelek oldaláról nem jelenthet problémát. Az indoklás szerint: „a [...] képviselő általánossá tétele a joghoz való hozzájutásban tényleges akadályt nem jelent. Egyrészt ugyanis a tapasztalatok azt mutatják, hogy a perek túlnyomó részében a felek akkor is jogi képviselőt hatalmaznak meg perbeli képviselőjük ellátására, ha a törvény ezt nem írja elő számukra kötelező jelleggel, másrészt a pártfogó ügyvéd intézménye azok számára is elérhetővé teszi jogi képviselő igénybevételét, akik anyagi lehetőségeik folytán nem vagy csak aránytalan nehézségek árán tudnának jogi képviselő részére meghatalmazást adni.”³⁰

Az törvény indoklásában itt fordul elő egyetlen alkalommal, hogy a jogalkotó megemlíti a joghoz való hozzájutás fogalmát. Az indoklás fenti szövege több szempontból is vitatható, egyrészt semmiféle adattal, statisztikával nem támasztja alá azon állítását, hogy a felek akkor is ügyvéddel járnak el, ha ez nem kötelező számukra. Nyilvánosan elérhető adatbázis nem létezik a jogi képviselővel és az anélkül eljáró ügyfelek arányáról, így az indoklás tartalma nem igazolható. A jogalkotó ugyanakkor nem veszi figyelembe, hogy éppen az új Pp. perkoncentrációval kapcsolatos követelménye az, amely az ügyvédektől is nagyobb erőfeszítést vár el, mindez pedig feltételezhetően növeli az ügyvédi munkadíjak mértékét, amely pedig hatással lehet a jogi képviselővel eljáró felek számarányára is.

Másrészt arról sincsen nyilvánosan elérhető információ, hogy mennyi ügyben, mennyi ügyfél részére biztosít az állam pártfogó ügyvédet, így akár az is feltételezhető, hogy a törvényszékhez forduló ügyfelek száma azért csökken, mert az ügyvédkényszer következtében és pártfogó ügyvédre való jogosultság híján nem engedhetik meg maguknak az eljárás megindítását.

Az általános indoklás kitér a jogi képviselő nélkül eljáró ügyfelekre is, „Járásbíróági szinten – ha a fél nem rendelkezik jogi képviselővel – számos, a jogérvényesítését segítő szabály kerül bevezetésre, pl. formanyomtatványok alkalmazása, a beadványokkal szemben támasztott alacsonyabb elvárások, és a felet szélesebb körű bírói anyagi pervezetés is segíti.”³¹ A következő alfejezetben tárgyalt novelláris módosítás egyértelműen cáfolja a jogalkotó kiinduló elképzelését, hiszen éppen a nyomtatvánnyal kapcsolatos problémák miatt teszi egyfelől opcionálissá a keresetlevél benyújtásra létrehozott formanyomtatvány alkalmazását, másfelől egyszerűsíti³² magát a nyomtatványt is. Egy jobban átgondolt, a joghoz való hozzáféréshez való jogot is figyelembe vevő jogalkotási eljárás során vélhetően látható lett

³⁰ Uo.

³¹ Pp. Általános indoklás III. 6.

³² A formanyomtatvány egyszerűsítése több lépcsőben történik: először 2019-ben, majd 2020-ban, végül a novellában. 6/2019. (III. 18.) IM rendelet, első egyszerűsítés, 17/2020. (XII. 23.) IM rendelethez második egyszerűsítés, 2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról 33. §.

volna az a probléma, hogy a jogászok által, a perkonzentráció és a perhatékonyság elvei alapján megalkotott formanyomtatvány nemhogy nem segíti a laikus ügyfelet a keresetlevél kitöltésében, hanem kifejezetten hátráltatja. Ugyanakkor a jogi képviselő nélkül eljáró ügyfél számára az előző eljárásjogi rendszerhez képest a formanyomtatványon kívül további támogató jogi eszközöket a jogszabály nem biztosít, miközben a polgári peres eljárások a korábbiakhoz képest nagyobb aktivitást igényelnek az ügyfelektől, és maga a keresetlevél is formalizáltabbá válik.³³

Összességében úgy tűnik, hogy a jogalkotói célok között nem szerepel az ügyfél, mint jogkereső polgár, aki a peres eljárás során igénybe veszi az igazságszolgáltatás rendszerét, a hatékony, professzionális és gyors eljárás, mint öncél kiszorította őt az eljárásjogból.

2. 2. KERESETLEVÉL BENYÚJTÁSÁVAL KAPCSOLATOS PROBLÉMÁK

– PP. NOVELLA³⁴

A jogszabály 2018-ban történt hatályba lépését követően a perhatékonyság a jogalkotó által sem várt módon és mértékben valósult meg, a bíróságok ugyanis sorozatosan utasították vissza a keresetleveleket, meggátolva így az eljárások elindulását. „Az új Pp. a professzionális pervitel fogalmára hivatkozva a régi Pp.-hez képest fokozott elvárásokat támasztott a per kezdőiratával szemben.”³⁵ Mindebből következik az az eljárásjogi helyzet, hogy a keresetlevél formai és tartalmi elemei a korábbi Pp.-hez képest nagyobb hangsúlyt kaptak. Ez a hazai bíróságok gyakorlatában úgy csapódott le, hogy a Pp. hatálybalépését követően drasztikusan megnövekedett a keresetleveleket alapvetően formai okokból visszautasító határozatok száma. A bíróságok az új Pp.-t a jogalkotó által vártnál szigorúbban értelmezték, és még a jogi képviselő által benyújtott keresetlevelek esetében is alapvetően formai okok miatt utasították el azokat.³⁶

A Kúria felállított egy joggyakorlat-elemző csoportot, amely kifejezetten a 2018-ban indult és visszautasított vagy az eljárás megszüntetésével végződött polgári peres ügyeket vizsgálta. A Kúria a keresetlevél visszautasításának problémakörében összesen majdnem 1700³⁷ visszautasított keresetlevéllel kapcsolatos ügyet elemzett, és számtalan problémát észlelt mind jogalkotói, mind jogalkalmazói oldalon is. A joggyakorlat-elemző csoport végül arra a következtetésre jutott, hogy a formai okokból

³³ Fontos megemlíteni, hogy alapjaiban tér el a formanyomtatvánnyal kapcsolatos személet az amerikai és a magyar kutatásokban, míg az előbbiben a jogi képviselő nélkül eljáró feleket segítő, jellemzően online és nyelvi támogatást nyújtó eszközként tekintenek rá, addig hazánkban ez kevésbé jelenik meg, inkább egyfajta adminisztratív szemlélettel tekintenek rá. Lásd: 7. lj.

³⁴ 2020. évi CXIX. törvény.

³⁵ Pp. Részletes indoklás 108–109. §.

³⁶ Kúriai joggyakorlat-elemző csoport: *A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye* (lezárva: 2020. február 15.), kuriabirosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemenypdf.

³⁷ Uo. 7.

történt keresetlevél visszautasításának az aránya kifejezetten magas volt,³⁸ ami alátámasztja, hogy a Pp. hatályba lépésével valamennyi jogkereső fél számára megnehezült a joghoz való hozzáférés. A joghoz való hozzáférés szűkülését és a módosítás szükségességét igazolja vissza a jogalkotásban részt vevő Wopera Zsuzsa³⁹ véleménye is: „A visszautasítások magas aránya a gyakorlati problémákon túl alapjogi szempontból is nemkívánatos jelenség, mert nehezíti, adott esetben ellehetetleníti az Alaptörvényben garantált bírósághoz fordulás jogának gyakorlását.”⁴⁰

A helyzet érdekessége, hogy a joghoz való hozzáféréssel foglalkozó kutatások között nem igazán találunk olyan esetet, amikor nem ügycsoportok vagy sérülékeny csoportok, hanem mindenki számára elnehezül a joghoz való hozzáférés egy jogszabály változása következtében. Jelen esetben ugyanis ez történt, nemcsak a szegények előtt zárult be a joghoz való hozzáférés kapuja, hanem valamennyi peres eljárást indítani szándékozó számára csökkent vagy korlátozódott a jogérvényesítés lehetősége.

A jogalkotó is érzékelte a problémát, így 2020-ban,⁴¹ a hatályba lépést követő második évben novelláris szinten módosította a kódexet. A módosítás alapvetően a joggyakorlat-elemző csoport észrevételeire reflektál, az elemzésben megnevezett problémákat orvosolja, célja a perjogi szabályok egyszerűsítése és rugalmasabbá tétele, illetve, hogy „[...] megkönnyítse a jogkeresők bírósághoz fordulása jogának gyakorlását.”⁴² A törvény indoklásához hasonlóan a novella indoklásában is csak egyszer, a fenti alkalommal jelenik meg a joghoz való hozzáférés elve.

3. JOGHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS A STATISZTIKAI ADATOK TÜKRÉBEN

Ahhoz, hogy a polgári eljárásjogi törvénynek a joghoz való hozzáférésre gyakorolt hatását, illetve a novelláris módosítás hatásait elemezzük, a következőkben a nyilvánosan elérhető bírósági statisztikai adatokat vizsgálom meg. Célom, hogy az érkezett peres ügyek arányának változásával bemutassam, hogy hogyan változott a joghoz való hozzáférés az eljárásjogi törvény hatályba lépése óta. Az előfeltevésem az, hogy a perek számának csökkenése rontja a joghoz való hozzáférés esélyeit, mivel így kevesebben tudják a jogvitáikat a bíróság előtt lefolytatni. A kérdés az, hogy a jogkereső közönség képes-e alkalmazkodni a változásokhoz, a joghoz való hozzáférés joga akkor sérül, amennyiben ez az alkalmazkodás sikertelen.

Természetesen többféle hatás befolyásolhatja az érkezett ügyek számának alakulását, nemcsak az eljárási struktúra, de idesorolhatók a gazdasági változások vagy

³⁸ Uo. 12.

³⁹ 2014-től a Polgári Perjogi Kodifikációs Főbizottság tagja, szervezési titkára, 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról.

⁴⁰ WOPERA ZSUSZA: „Jogtudomány kontra jogalkalmazás? A polgári perrendtartás novelláris módosításának irányai” *Miskolci Jogi Szemle* 2021/16. 715–728., <https://doi.org/10.32980/mjsz.2021.5.1506>.

⁴¹ 2020. évi CXIX. törvény.

⁴² 2020. évi CXIX. törvény, Általános indoklás.

a természeti katasztrófák is. Ilyen esemény volt a vizsgált időszakban a covid-járvány vagy a magas infláció is, azonban ezek a jelenségek a statisztikai adatokban nem mutatkoznak meg, 2020 és 2022 között érdemben nem változott sem a polgári, sem a gazdasági ügyszakban a perek száma.

A statisztikai elemzés során a 2010-es évet választottam kiindulópontnak, mert bár így viszonylag hosszú időtartamot, tizenöt évet ölel fel a kutatás, azonban láthatóvá válnak olyan korábbi események is, mint például a devizahiteles perek megjelenése, amelyek befolyásolták a perek érkezésének alakulását. Ugyanakkor az adatok részletesebb, törvényszéki szinten történő elemzése kiinduló évének 2017-et választottam, mivel az egyes törvényszékekre vonatkozó részadatok vizsgálatakor kifejezetten az eljárásjogi törvény hatására voltam kíváncsi.

Kutatásomban ügycsoportonként – polgári és gazdasági ügyszakra bontva az eljárásokat – tanulmányozom az érkezett peres ügyek számát, az ügycsoportokon belül pedig bírósági szintenként tárgyalom az adatokat. A polgári és a gazdasági perek elkülönítése a kutatás közben vált szükségessé, mivel a statisztikai mintázatok a két ügyszakban eltértek egymástól. A bírósági szinteket azért elemzem külön-külön, mert előfeltevésem szerint az eljárásjogi szabályok változása az elsőfokú bíróságokra nagyobb hatással volt, mint a felsőbb szintekre. Törvényszéki szinten már nemcsak országos adatokat, hanem az egyes bíróságokat is megfigyelem, egyrészt a központi régió és nagyobb ügyszámmal rendelkező vidéki bíróságok statisztikáit elemzem, másrészt pedig magának a központi régiónak a jelentőségét vizsgálom meg.⁴³

3. 1. POLGÁRI PERES ÜGYEK ÉRKEZÉSÉNEK STATISZTIKÁJA

Összefoglalva az eredményeket, a polgári peres eljárások esetében az érkezett ügyek a Pp. hatályba lépését követően lecsökkennek, a csökkenés pedig törvényszéki szinten a legnagyobb, itt országosan 45%-kal esik vissza az ügyszám. A gazdasági perekkel ellentétben a polgári pereknél az idő előrehaladtával nem történik a számokban visszapattanás, az adatok a központi régió kivételével kifejezetten egyenletesnek mondhatóak.

3. 1. 1. JÁRÁSBÍRÓSÁG

A hosszú távú adatok azt mutatják, hogy 2012 és 2017 között ugyan voltak 2–5%-os változások,⁴⁴ mindemellett az ügyérkezési statisztika egyenletesnek nevezhető, a devizahiteles perek hatása tehát a járásbíróságok szintjén nem érzékelhető. A Pp. hatályba lépésével, 2018. január elsejétől számítva csökken a peres eljárások szá-

⁴³ A tanulmányban a fizetési meghagyásos eljárások és a perstatisztikák közötti összefüggésekre nem térek ki, mivel ennek elemzésére külön tanulmány lenne alkalmas. Lásd: ÖRKÉNYI László: „A fizetési meghagyásos eljárás hazai szabályozási modelljei és azok időbeli változásai az értékhattárral kapcsolatos szabályok alapján” *Magyar Jog* 2020/7–8. 433–443.

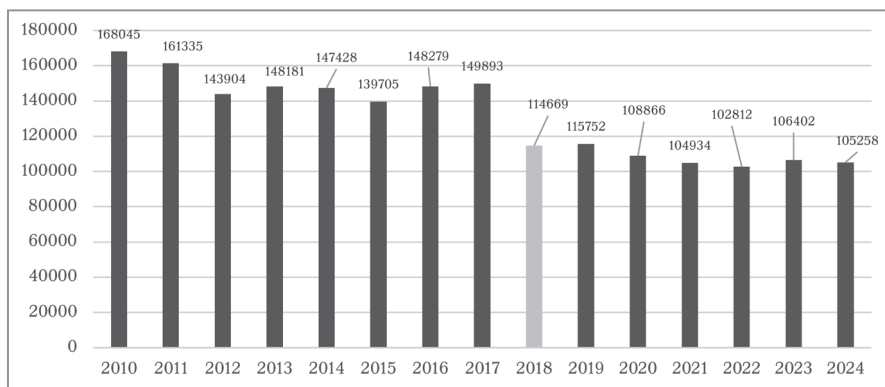
⁴⁴ 2012-ről 2013-ra 2%-os növekedés, 2015-ről 2016-ra 5%-os csökkenés.

ma, az egyik évről a másikra 23%-kal kevesebb polgári peres ügy érkezik a járásbírói szintre.

1. diagram⁴⁵

A járásbírói szintre érkezett I. fokú polgári peres ügyek száma

– országos adat

Annak ellenére, hogy a novellás módosítás 2021. január 1-jén hatályba lép,⁴⁶ a statisztikai adatok ezt követően sem mutatnak változást, az érkezett ügyek száma nem növekszik, épp ellenkezőleg még körülbelül 2-3%-kal csökken is. Ugyan a novella következtében egyszerűsödött a peres eljárás szabályrendszere, könnyebb lett a jogi képviselő nélkül eljáró felek számára a keresetlevél beadása, a perek száma mégsem emelkedett. Amennyiben a 2018 és a 2024 közötti időszakra nézve vizsgáljuk meg az adatokat, akkor azt tapasztaljuk, hogy tartósan alacsonyan maradt az érkezett ügyek száma, ráadásul 2024-re még csökkent is a 2018-as adatokhoz képest 8%-kal.

3. 1. 2. TÖRVÉNYSZÉK

Időrendben elemezve a törvényszékre érkezett polgári peres ügyek számát, 2013 és 2016 közötti időszakban jelentősen megnőtt az ügyérkezések száma. 2012-höz viszonyítva 2016-ra 70%-kal emelkedett az ügyszám. Az emelkedés kétségtelen oka a devizahiteles perek hatása, amely körülbelül 35 000⁴⁷ új peres eljárást jelentett – járási és törvényszéki szinten – a megszokott ügyérkezéshez képest. Ebben az időszakban járási szinten nagyjából azonos mennyiségű peres eljárás indult, tör-

⁴⁵ Bírósági ügyforgalmi éves adatok: 2010. helyi bíróságok 23. o. 2011. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai: 15. o., 2012. 19. o., 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban a Járásbírói munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

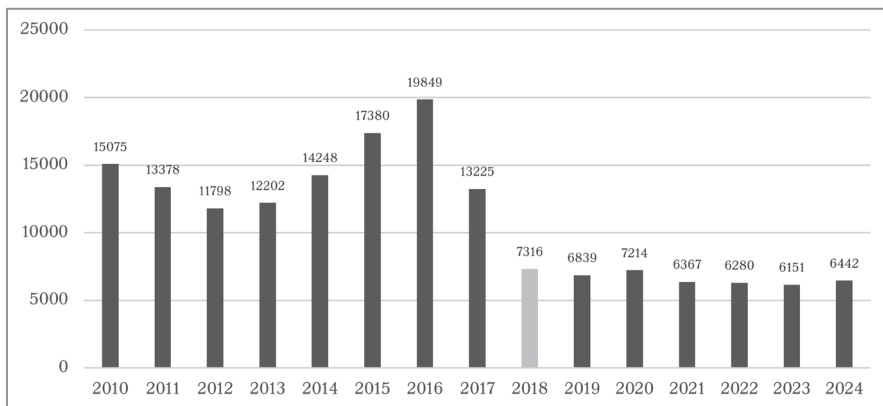
⁴⁶ 2020. évi CXIX. törvény.

⁴⁷ Devizahiteles peres ügyek 2013. november 1. – 2017. augusztus 31., birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-eljarasok/polgari-eljaras/deviza-es-forinthiteles-peres-eljarasok.

vényszéki szinten azonban drasztikusan emelkedett az ügyek száma. Az adatokból ugyanakkor az is látszik, ahogy ezek a perek kifutnak, hiszen 2017-ben, 2016-hoz képest 23%-kal csökkent az ügyszám.

2. diagram⁴⁸

A törvényszéki szintre érkezett I. fokú polgári peres ügyek száma – országos adat

A járásbírói szinttel összevetve a törvényszékre érkezett ügyek esetében 2018-ban jelentősebb mértékű a visszaesés, a polgári perek száma majdnem a felével, 45%-kal csökkent az előző évi adatokhoz mérve. A járásbírókhoz képest történő magasabb ügy visszaesést az új Pp. által bevezetett ügyvédkényszer magyarázhatja, azaz kevésbé tudtak a joghoz hozzáférni azok az ügyfelek, akik az ügyvédi költséget valamiért nem voltak képesek megfizetni, és az állam által biztosított jogi segítségre sem voltak jogosultak.

A törvényszékekre esetében is hosszú távon mutatkozik meg a csökkenés, a polgári peres ügyek száma 2018 óta – a 2020-as évet kivéve – gyakorlatilag stagnál, a devizahiteles perrobbanás előtti 2012-es adathoz viszonyítva viszont a peres ügyszám körülbelül felére esett vissza. Ugyanakkor itt is igaz az állítás, hogy a 2021-ben hatályba lépett módosítás következményei nem mutatkoznak meg a statisztikai adatokon, az ügyérkezés nem változik.

Az adatok további érdekessége, hogy a jogalkotó elképzelése szerint a polgári eljárást alapvetően a „törvényszékre mint az általános elsőfokú hatáskörű bíróságra modellelzi”⁴⁹. Az érkezett ügyek számának tekintetében azonban meglehetősen furcsa, hogy a jelenleg évente százezres polgári és hétezeres gazdasági ügyszám körül mozgó járásbírók helyett az évente hatezer körüli polgári és ötezer körüli gaz-

⁴⁸ Bírósági ügyforgalmi éves adatok: 2010. megyei bíróság első fok 23. o. 2011. bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai: 37. o., 2012. 38. o., 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

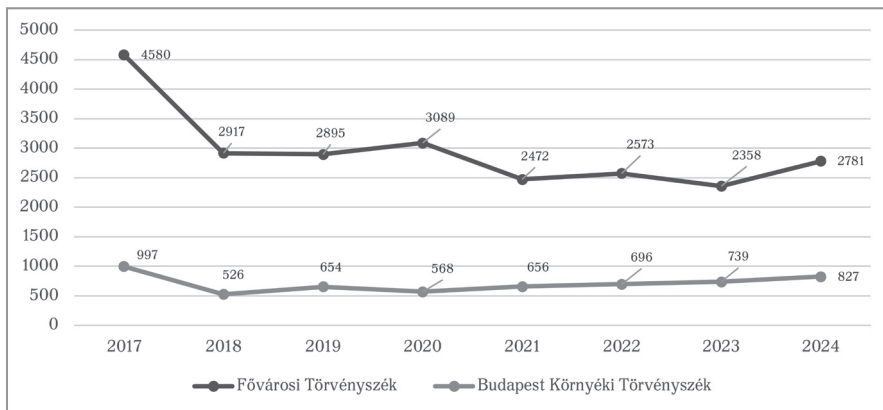
⁴⁹ Pp. Részletes indoklás 72. §.

dasági peres eljárást befogadó törvényszékek jelentik a polgári eljárás szabályrendszerének alapját, modelljét. Lehetséges ugyan, hogy a törvényszékeken a peres ügyek összetettebbekké váltak, de a civilisztika területén a peres eljárások 90%-a⁵⁰ nem itt indul, hanem járási szinten.

Amennyiben bíróságonként vizsgáljuk meg az adatokat, azt tapasztaljuk, hogy a törvényszéki szinten megjelenő ügyvédkényszer bevezetése kevésbé érintette a központi régiót. Ennek talán az lehet az oka, hogy az általánosan magasabb jövedelmi szinttel rendelkező fővárosban vagy Pest vármegyében többen képesek az ügyvédi munka ellentételezésére, mint az ország más részein. Az ügyvédkényszer bevezetése így nagyobb hatással volt a vidéki törvényszékekre, mint a gazdagabb központi területekre. Ezt igazolja az alábbi két ábra is, ahol a központi régió adatait, illetve ve több vidéki törvényszék⁵¹ adatait mutatom be.

3. diagram⁵²

*Törvényszéki szinten érkezett I. fokú polgári peres ügyek száma
- Központi régió*

Amíg a Pp. hatályba lépése előtti évhez, 2017-hez képest a fővárosban 2024-re 40%-kal csökkent a perszám, addig Pest megyében csak 17%-kal. A központi régióban a 2018-as visszaesést követően a fővárosban – a 2020-as erősödéstől eltekintve – csökkenek a számok, de 2024-re már közelít – 5%-kal marad csak alatta – a 2018-as szinthez. Ezzel szemben Pest vármegyében 2018-tól kezdve fokozatosan

⁵⁰ 2024-es adat polgári és gazdasági perek együtt: Járási szint 105.258+7860, Törvényszék szint 6442+5417.

⁵¹ Az ügyforgalmi adatbázisból a legnagyobb érkezezett ügyszámú bíróságokat választottam ki. A nagy elemszám száz ügy feletti átlagos érkezést jelent. Csongrád-Csanád vármegye a polgári ügyszakban még idetartozik, a gazdasági ügyszakban pedig a kis elemszámú bíróságok közé. A kisebb ügyszámmal rendelkező bíróságok adatai nehezen elemezhetőek az alacsony elemszám miatt. 2017–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

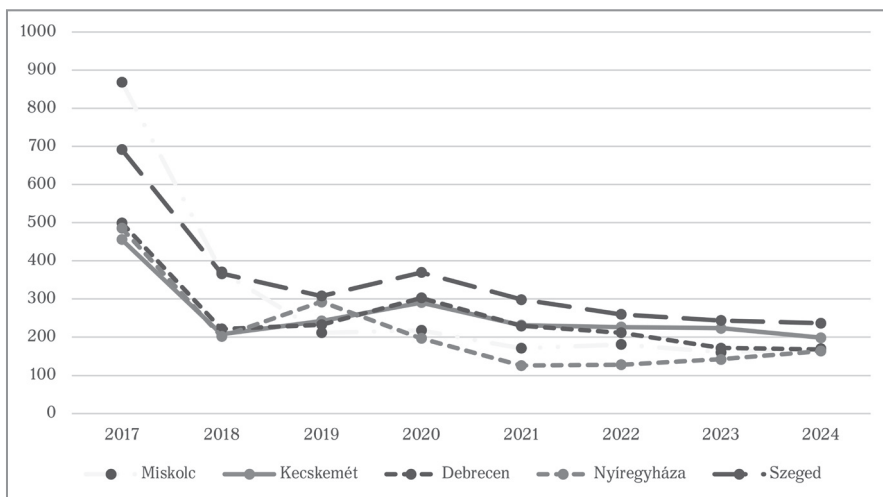
⁵² Uo.

emelkedik az ügyszám, a 2018-as adathoz képest 43%-kal nőtt 2024-re, megközelítve ezzel a Pp. hatályba lépése előtti számot. A kötelező jogi képviselőt bevezetése tehát hatott ugyan az ügyérkezésre, de ehhez a jogkereső közönség elkezdett alkalmazkodni. A központi régió két bírósága közötti eltérés magyarázatát itt is, mint a gazdasági ügyek esetében célt, a bírósági ügycsoportok szintjét is elemző kutatások adhatják meg.

A fent jellemzett folyamattal ellentétes módon a vidéki törvényszékek mindegyikében kisebb kilengésektől eltekintve csökkenő tendencia látható. Miközben országosan 2017 és 2024 között 50%-kal csökkent a törvényszékre érkezett polgári peres ügyek száma, addig a vizsgált vármegyékben ez az arány 60% fölött van, Borsod-Abaúj-Zemplén 80%-kal, Hajdú-Biharban és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében 66%-kal, Csongrád-Csanádban pedig 65%-kal csökkent az ügyek száma. Egyedül a Kecskeméti Törvényszéken alacsonyabb a csökkenés, 56%.⁵³

4. diagram⁵⁴

*Törvényszéki szinten érkezett I. fokú polgári peres ügyek száma
– Borsod-Abaúj-Zemplén, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar,
Szabolcs-Szatmár-Bereg, Csongrád-Csanád vármegye*

Ha a 2024-es adatokat a 2018-as adatokhoz képest vizsgáljuk meg, akkor a már említett Kecskeméti Törvényszék 4%-kal marad csak el, de Nyíregyháza 18%-kal

⁵³ Érkezett polgári peres ügyek száma: Miskolc: 2017 – 869, 2024 – 170, Debrecen: 2017 – 500, 2024 – 168, Nyíregyháza: 2017 – 486, 2024 – 164, Szeged: 2017 – 692, 2024 – 237, Kecskemét: 2017 – 456, 2024 – 199. 2017–2024 között éves ügyfoglalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyfoglalmi-adatok.

⁵⁴ Uo.

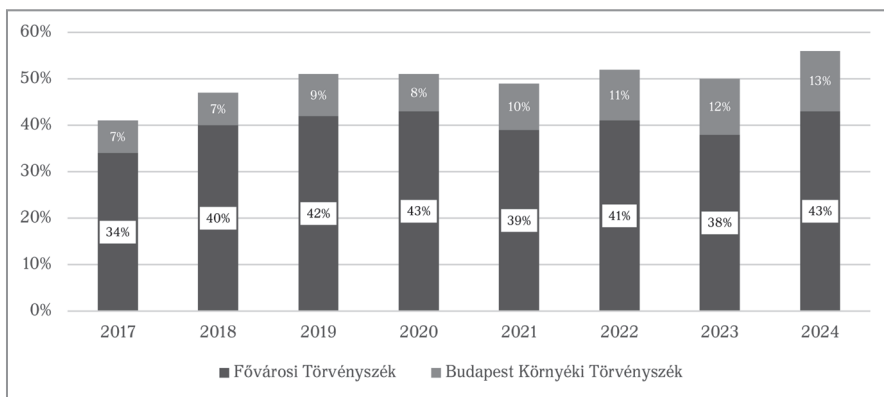
van alatta, Debrecen 24%-kal, Szeged 35%-kal, Miskolc pedig 46%-kal.⁵⁵ Mindez azt mutatja, hogy szemben a központi régióval a nagyobb vidéki bíróságokon a joghoz való hozzáférés romlott.

A következő ábrán azt látjuk, hogy a központi régió súlya folyamatosan nő az országoshoz képest; a 2017-es 42%-ról 50%-ra, majd 2024-ben 56%-ra emelkedik. Az a tény, hogy 2024-ben az országos adathoz viszonyítva már minden második polgári per a központi régióban indult, arra enged következtetni, hogy a többi törvényszékre viszont kevesebb per érkezett.

A központi régió és a többi vármegye közötti eltérő mintázat oka a kötelező jogi képviselőhez való rosszabb alkalmazkodás lehet. Miközben azt látjuk, hogy az ügyvédkényszerhez még a gazdagabb központi régió is lassan tudott alkalmazkodni, és csak a 2018-as számokhoz kezd el felzárkózni, a többi magyar vármegye erre nem volt képes, ott az ügyszámok alapvetően csökkenő tendenciát mutatnak.

5. diagram⁵⁶

Törvényszéki szinten érkezett I. fokú polgári peres ügyek – Központi régió országoshoz viszonyított aránya

3. 1. 3. FELSŐBB BÍRÓSÁGOK

Ahogy az előző diagramokon csökken országosan az elsőfokú ügyek száma, úgy ez a jelenség a felsőbb bíróságok ügyforgalmi adataiban is megmutatkozik. A teljes idősort nézve a 2010-es évekhez képest a 2020-as évekre az ítéletláblákon az érkezett

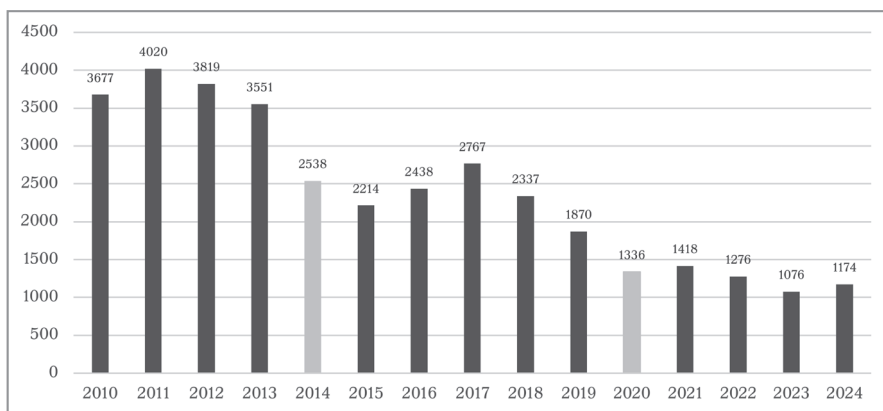
⁵⁵ Érkezett polgári peres ügyek száma: Miskolc: 2018 – 372, 2024 – 170, Debrecen: 2018 – 222, 2024 – 168, Nyíregyháza: 2018 – 202, 2024 – 164, Szeged: 2018 – 367, 2024 – 237, Kecskemét: 2018 – 208, 2024 – 199. 2017–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

⁵⁶ 2017–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

ügyek száma a harmadára, a Kúriára érkezett ügyek száma pedig a felére csökkent. A felsőbb bíróságokon a csökkenés később, 2020-tól válik erőteljesebbé, ennek oka nyilvánvalóan a jogorvoslatok időbeli eltolódása az elsőfokú eljáráshoz képest.

6. diagram⁵⁷

Ítéltáblára érkezett fellebbezett polgári peres ügyek száma – országos adat

Az ítéltábla esetében érdekes módon nemcsak egy töréspont, hanem kettő látható az adatokban. 2014-ben és 2020-ban is 28%-kal esik vissza az ügyérkezés. A második esetben a csökkenés ugyan 2018-ban kezdődött, de az érdemi visszaesés a 2020-as évektől kezdve tapasztalható. 2017-hez képest 2024-re az Ítéltáblákon 68%-kal a csökkent az érkezett ügyek aránya.

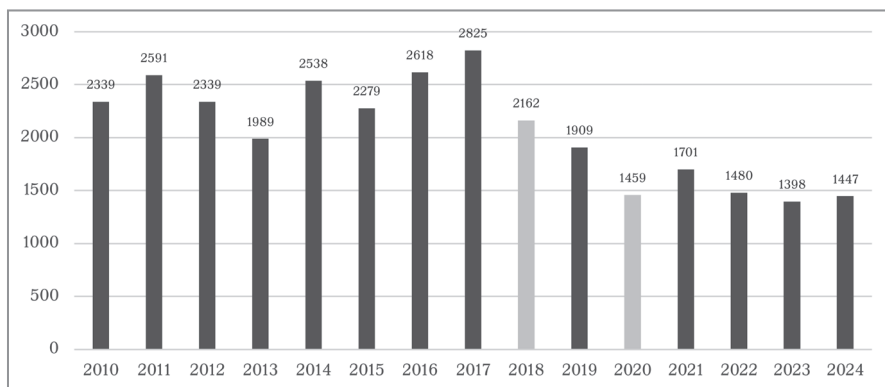
Kúriai szinten is két alkalommal tapasztalunk visszaesést, először 2018-ban, majd 2020-ban, mindkét esetben 23%-kal esik az érkezett ügyek aránya az előző évi adatokhoz képest. A Pp. hatályba lépése és 2024 között 33%-kal esik vissza az érkezett polgári peres ügyek aránya, 2022-től azonban stagnálnak az adatok. Fontos látni, hogy a Kúria ügyérkezési statisztikájában a másodfokhoz képest a felülvizsgálati ügyek száma⁵⁸ a meghatározó, ez a szám befolyásolja alapvetően az adatokat.

⁵⁷ 2010. Ítéltábla 2. o., 2011. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai: 80. o., 2012. 81. o., 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az Ítéltábla munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

⁵⁸ Az összes civilisztikai eljárás esetében 90% felett van a felülvizsgálati eljárások aránya a másodfokhoz képest. 2012-ben 92%, 2018-ban 93%. Ezen belül a polgári felülvizsgálati eljárások aránya 75 és 90% között mozog. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai: 2012. 98. o., 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban a Kúria munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

7. diagram⁵⁹

Kúriára érkezett fellebbezett és felülvizsgálati polgári peres ügyek száma – országos adat

3. 2. GAZDASÁGI ÜGYEK

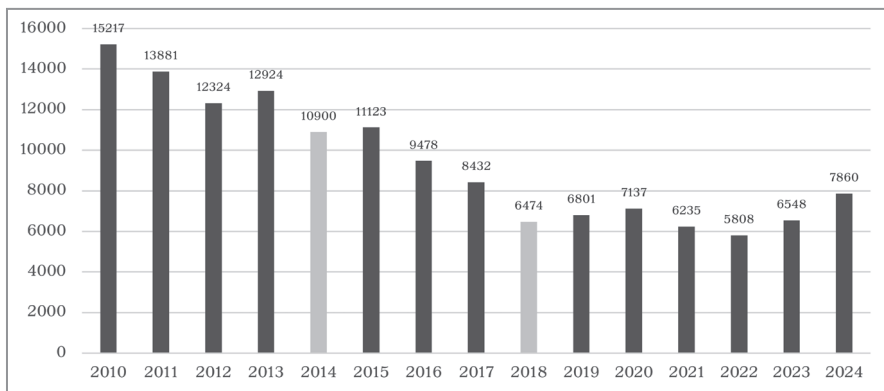
A gazdasági ügyek esetében a polgári peres eljárásokhoz képest jelentősen pozitívabb kép rajzolódik ki, mind járási, mind törvényszéki szinten. Bár 2018-ban mindkét szinten visszaesik az érkezett ügyek száma, de ez a folyamat megfordul, és 2024-re már közelít a 2017-es, 2018-as adatokhoz. A gazdasági társaságok összességében tehát jobban tudtak alkalmazkodni az új Pp. támasztotta követelményekhez, mint más peres felek.

⁵⁹ 2010. Legfelsőbb Bíróság 2–3. o., 2011. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai: 97. o., 2012. 98. o., 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban a Kúria munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

3. .2. 1. JÁRÁSBÍRÓSÁG

8. diagram⁶⁰

Járási bírósági szinten érkezett I. fokú gazdasági perek száma – országos adat

Járási szinten két időpontban látható beszakadás az ügyek érkezésében az első esetben 2014-ben 15%-kal, a második esetben 2018-ban 23%-kal csökken az ügyek száma. A Pp. hatályba lépése mindkét ügyszakot hasonló módon érintette, hiszen a polgári perekben is kicsit kevesebb mint negyedével esett vissza az érkezett ügyek száma. A csökkenés azonban a gazdasági pereknél nem folyamatos, hanem időszakos, és 2022-ben megáll. 2022 és 2024 között az érkezett ügyek aránya 25%-kal növekszik, közelítve a Pp. hatályba lépése előtti adatokhoz, azaz egyfajta visszapattanást tapasztalhatunk a perszámokban.

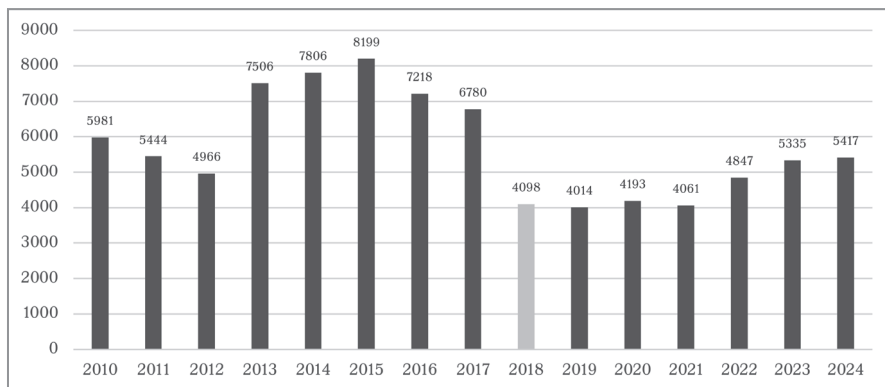
3. .2. 2. TÖRVÉNYSZÉK

A polgári peres ügyérkezéshez hasonlóan a gazdasági ügyek estében is folyamatosan emelkedik 2013 és 2015 között az ügyszám. A 2012-es adatokhoz képest és 2015-re 40%-kal növekszik, majd 2016-tól kezd visszaesni, végül 2018-ban beszakad, és mintegy 40%-kal – hasonlóan a polgári perekhez – csökken a gazdasági perek aránya. 2018 és 2021 között stagnál, azaz érdemben nem változik az érkezett keresetek száma, majd 2022-től itt is visszapattanást tapasztalunk. A járásbíróságok gazdasági adataihoz hasonlóan 2021-hez viszonyítva 2024-re a 25%-kal emelkedik az ügyszám. A 2017-es ügyérkezést azonban a törvényszék még nem érte el, attól 20%-kal marad el, míg a járásbírósági szint csak 7%-kal van alatta. A járásbíróság és a törvényszék közötti eltérést a polgári perekhez hasonlóan a kötelező jogi képviselő bevezetése okozhatja.

⁶⁰ Bírósági ügyforgalmi éves adatok: 2010. helyi bíróságok: 26. o., 2011. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai 15. o., 2012. 19. o., 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban a Járásbíróság munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

9. diagram⁶¹

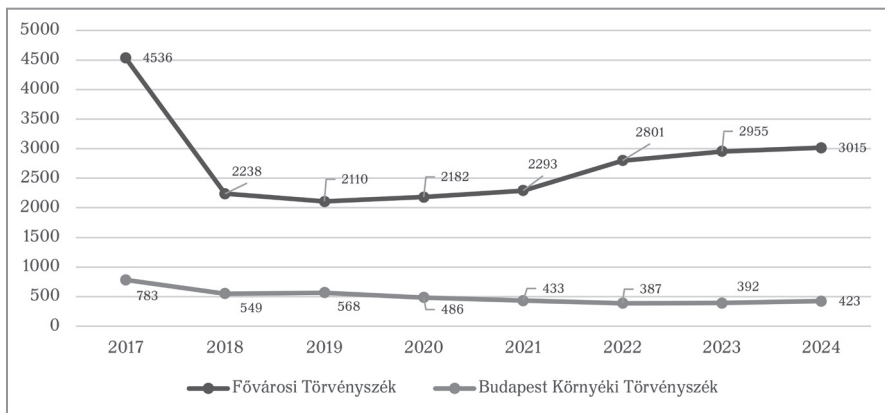
Törvényszéki szinten érkezett I. fokú gazdasági perek száma – országos adat

A központi régióban érdekes jelenséget tapasztalhatunk, a Budapest Környéki Törvényszék ügyérkezése elszakad a fővárosétól, mivel csökkenő tendenciát mutat. A fővárosban 2018-ban erőteljesen – 50%-kal – beszakad az ügyérkezések száma, viszont az ezt követő stagnálás után 2022-től már emelkedik. A Fővárosi Törvényszéken 2024-ben 34%-kal haladja meg az ügyek száma a 2018-ban érkezett ügyszámot, de a 2017-ben érkezett ügyszámot még nem éri el, attól 33%-kal marad el.

10. diagram⁶²

Törvényszéki szinten érkezett I. fokú gazdasági perek száma – Központi régió

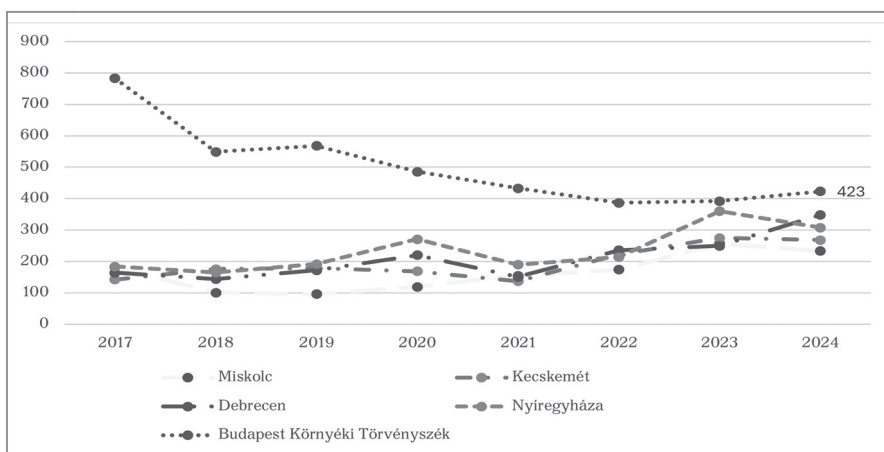
⁶¹ 2010. Megyei Bíróság elsőfok 26. o., 2011. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai: 37. o., 2012. 38. o., 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

⁶² 2017–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

Ellenben a Budapest Környéki Törvényszékre érkezett ügyek száma folyamatosan csökkent, 2018 óta 22%-kal. Az elemszámot tekintve azt mondhatjuk, hogy elszakad a fővárostól, és inkább a nagyobb vidéki törvényszékek adataihoz közelít. Míg a központi régió a polgári pereknél egyértelműen értelmezhető a vidéki törvényszékekkel szemben, addig a gazdasági perekben ez a fogalom kiüresedik, csak a főváros marad mint nagy bíróság. A Budapest Környéki Törvényszéken szemben a Fővárossal és a többi vidéki bírósággal csökkenő tendencia mutatkozik meg, ezzel egyedül marad a nagy ügyszámú bíróságok között, hiszen az ügyérkezésben mindenhol másutt viszszaapattanást vagy emelkedést tapasztalhatunk. A csökkenésre vélhetően csak a konkrét bíróságot érintő, ügycsoportokra lebontott kutatások adhatnak magyarázatot.

11. diagram⁶³

*Törvényszéki szinten érkezett I. fokú gazdasági perek száma
– Borsod-Abaúj-Zemplén, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar,
Szabolcs-Szatmár-Bereg és Pest vármegye*

A vidéki nagyobb ügyszámú bíróságokat megvizsgálva a polgári perekkel ellentétes tendencia azonosítható be, míg a polgári pereknél csökkennek az ügyszámok, illetve stagnálnak, a gazdasági pereknél emelkednek. Az emelkedés mértéke kifejezetten magas, mindegyik vizsgált vidéki törvényszéken magasabb a 2024-ben érkezett ügyek száma, mint 2017-ben, tehát itt nemcsak visszaapattanás érzékelhető, hanem jelentős növekedés is.⁶⁴ 2017-et alapul véve 2024-re egyedül Miskolcon

⁶³ Csongrád-Csanád vármegye a gazdasági ügyszakban a kis elemszámú bíróságok közé tartozik, így ebből a diagramból kimaradt (Szeged 2017 – 65, 2024 – 23 érkezett ügy). Lásd: 51. l. 2017–2024 között éves ügyfoglalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

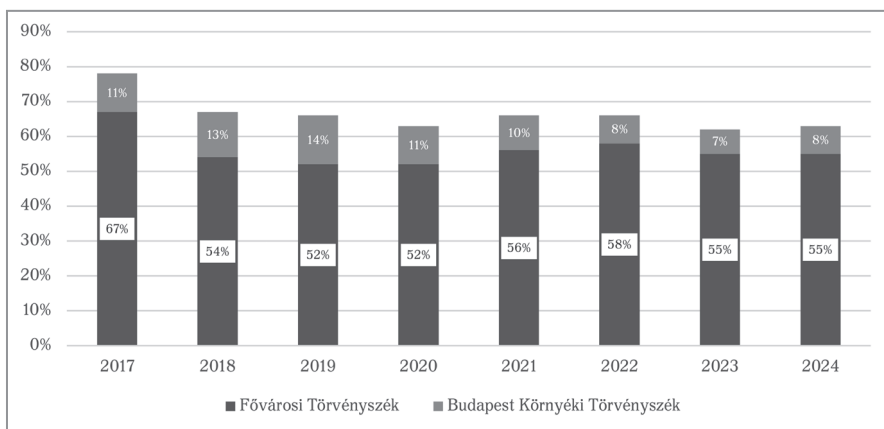
⁶⁴ Az ügyérkezés növekedését a KSH cégalapokra vonatkozó statisztikái nem magyarázzák. Az okokra vélhetően a perstatistikák részletesebb, ügycsoportokra lebontott nyilvánosan nem elérhető adatai adhatnak magyarázatot: www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0063.html.

viszonylag alacsony, 28% a növekedés, de Kecskeméten már 88%, Debrecenben 110% és Nyíregyházán is 67%.⁶⁵ Az összes elsőfokú bíróság esetében kimutatható a 2018-ban hatályba lépett Pp. hatása az ügyérkezésekre, egyedül a vidéki gazdasági perekben nem látható beszakadás, kivéve Miskolcon, ahol az országos adathoz képest egy kicsit nagyobb arányban 44%-kal esett az ügyszám 2017-ről 2018-ra.⁶⁶

A központi régió szerepe az országos adatokhoz viszonyítva visszaesik, ellentétben a polgári pereknél látott aránnyal. Ahogy a 11. diagramon látható, a Budapest Környéki Törvényszék ügyszáma olyan mértékben csökkent le, hogy közelíti a vidéki nagy bíróságok számait. A vidéki bíróságok súlyának növekedését támasztja alá, hogy az egyedüli nagy bíróságnak a Fővárosi Törvényszéknek 2017 és 2024 között 12%-kal csökken az aránya az összes érkezett gazdasági peren belül. A Budapest Környéki Törvényszékre 2024-ben már csak az összes ügy 8%-a érkezik, ehhez képest Debrecenbe 6%, Nyíregyházára és Kecskemétre pedig 5-5%. Ez az arány Kecskeméten, Debrecenben és Nyíregyházán 2017-ben még 2% körül mozgott, a Budapest Környéki Törvényszéken viszont 11% volt.⁶⁷

12. diagram⁶⁸

Törvényszéki szinten érkezett I. fokú gazdasági peres ügyek – Központi régió országoshoz viszonyított aránya

⁶⁵ Érkezett gazdasági peres ügyek száma: Miskolc: 2017 – 182, 2024 – 233, Debrecen: 2017 – 164, 2024 – 348, Nyíregyháza: 2017 – 165, 2024 – 308, Kecskemét: 2017 – 142, 2024 – 268, Budapest Környéki Bíróság: 2017 – 783, 2024 – 423. 2017–2024 között éves ügyfoglalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

⁶⁶ Érkezett gazdasági peres ügyek száma: Miskolc: 2017 – 182, 2018 – 101, 2017 – 2024 közötti éves ügyfoglalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

⁶⁷ Érkezett gazdasági peres ügyek száma: országos adat 5417.

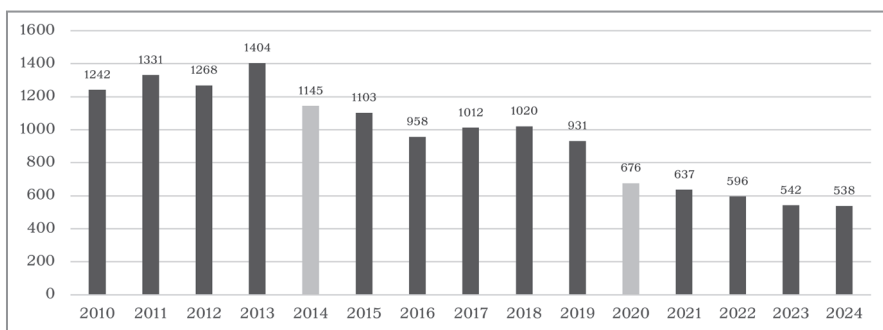
⁶⁸ 2017–2024 közötti éves ügyfoglalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

3. 2. 3. FELSŐBB BÍRÓSÁGOK

A polgári peres ügyekkel összhangban a gazdasági perekre nézve is két beszakadás tapasztalható az adatokban, 2014-ben 18%-kal csökken az érkezett ügyek száma, itt azonban a csökkenés folyamatosnak mondható. A csökkenő tendenciában 2020-ban történik érdemi változás, amikor az ügyszám 27%-kal esik vissza. A késleltetett visszaesés a polgári perekhez hasonlóan a fellebbviteli pozícióból eredhet. Ellentétben a járási és törvényszéki szinttel, az ítéletábrán nem történik visszapattanás, a csökkenés egészen 2024-ig folyamatos. Az első beszakadás és 2024 között összesen több mint 50%-kal esik vissza a beérkezett fellebbezések száma.

13. diagram⁶⁹

Ítéletábrára érkezett fellebbezett gazdasági peres ügyek száma – országos adat

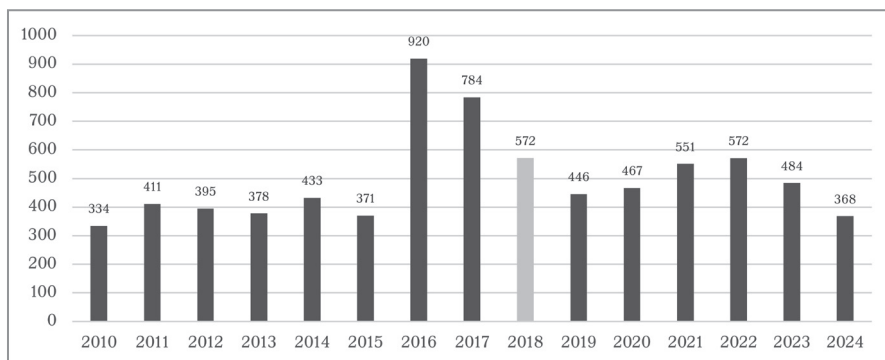
A Kúrián 2015-ig pár száz fellebbezett és felülvizsgálati ügy érkezett a gazdasági ügyekben, majd 2016-ban vélhetően a devizahiteles perek okán hatalmas növekedés mutatkozik meg, egyik évről a másikra majdhogynem két és félszeresére nő az eljárások száma. A növekedést alapvetően a felülvizsgálati ügyek száma okozza.⁷⁰ 2018-ban ugyan 27%-kal csökken az ügyérkezés, de ez nem lehet a Pp. hatása, hiszen az a felsőbb bíróságokon késleltetve mutatkozik meg, ezt a visszaesést sokkal inkább a devizahiteles perek száma befolyásolhatja. A vidéki törvényszékekhez hasonlóan a Kúrián sem mutatható ki közvetlen kapcsolat az ügyérkezés és a Pp. hatálybalépése között. A polgári peres eljárásokhoz képest, ahol csökkenő a tendencia, a gazdasági pereknél inkább azt láthatjuk, hogy az ügyérkezési arány visszaáll a devizahiteles perrobbanás előtti időszakra.

⁶⁹ 2010. Ítéletábra 2. o., 2011. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai: 80. o., 2012. 81. o., 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az Ítéletábra munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

⁷⁰ Lásd: 58. lj. Az összes civilisztikai eljárás esetében 90% felett van a felülvizsgálati eljárások aránya a másodfokhoz képest. 2012-ben 92%, 2018-ban 93%. Ezen belül a gazdasági felülvizsgálati eljárások aránya ingadozik, 10% és 25% között. A 25%-ot 2016-ban érte el egyedül, amikor az előző évről képest a 64%-kal emelkedett a gazdasági felülvizsgálati eljárások aránya. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai 2012. 98. o. 2013–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban a Kúria munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

14. diagram⁷¹

Kúria érkezett fellebbezett és felülvizsgálati gazdasági peres ügyek száma – országos adat

4. ÖSSZEGRZÉS

A kiinduló hipotézisem részben igazolható, a polgári perek esetében a központi régióon kívül mindenhol csökken az ügyek érkezése, a járásbírói szinten pedig a visszaesést követően stagnál. A gazdasági perek vonatkozásában azonban országosan beszakad ugyan az ügyszám 2018-ban, de a csökkenés megáll, amit visszapattanás követ, a Budapest Környéki Törvényszék kivételével pedig emelkednek az ügyszámok járási és törvényszéki szinten is.

Az eljárásjogi kódex új elemeinek, mint a perhatékonyság, a professzionális perrivel és a perkoncentráció, illetve a kódex joghoz való hozzáférésre vonatkozó elégtelenségének együttes hatása az ügyérkezések egyik évről a másikra történő erőteljes visszaesésében érhető tetten, azonban az ügyszámok alakulása elválik a polgári és a gazdasági perek tekintetében. A felsőbb bíróságok adatainak változása ugyan csökkenő tendenciát mutat, ennek okai azonban a nyilvános adatokból nem olvashatóak ki egyértelműen.

4. 1. ÜGYÉRKEZÉSEK CSÖKKENÉSE

Elsőfokon az ügyérkezések visszaesése 2018-ban járásbírói szinten mindkét ügyszakban 23% volt, törvényszéki szinten pedig 45 és 40%. Bár sok tényező befolyásolja a perek számának alakulását, de az adatok alapján biztosnak tűnik, hogy az új kódex eljárási szabályai is szerepet játszottak a perek számának ilyen nagy mértékű, erőteljes csökkenésében.

⁷¹ 2010. Legfelsőbb Bíróság 2–3. o., 2011. Bíróságok összefoglaló ügyforgalmi adatai: 97. o., 2012. 98. o., 2013–2024 között Excel-táblázatban a Kúria munkalapot követő oldalon, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

A szabályozás 2018-ban bekövetkezett változása és a perek számának csökkenése között a jelen tanulmány közvetlen okozati összefüggést nem, csak korrelációt tudott igazolni. Az adatok ugyanis önmagukban nem elegendőek az okozati kapcsolat megállapításához, mivel egyéb, már korábban említett tényezők hatása nem zárható ki. Ilyenek például a gazdasági környezet alakulása, a covid-járvány hatásai vagy az alternatív vitarendezési eljárások, illetve a fizetési meghagyások számának időbeli alakulása.

A járási és a törvényszéki szint közötti ügyszámcsökkenés különbsége feltételezhetően abból fakad, hogy törvényszéki szinten a Pp. kötelezővé tette a jogi képviselést. A kötelező jogi képviselőt egyfajta vagyoni diszkriminációnak is tekinthető, hiszen a jogalkotó az ügyvédkényszer bevezetése mellett nem rendelkezett a pártfogó ügyvédre való jogosultságra vonatkozó szabályok módosításáról, azaz a perek száma azért is csökkenhet, mert a szegényebb társadalmi csoportok kizáródtak a joghoz való hozzáférésekből.

Az Ítéltáblára érkezett ügyek száma mindkét ügyszakban folyamatosan csökkenő tendenciát mutat, a Pp. bevezetésének lehetséges hatása pedig a jogorvoslati szint következtében csak 2020-ban észlelhető. Az adatokból nem mutatható ki egyértelműen, hogy a Kúriára hatással lett volna az eljárási szabályok változása, bár mindkét szakban észlelhető erős csökkenés, de ez lehet a devizahiteles felülvizsgálati eljárások számának változásából eredő következmény is.

Összességében tehát az eljárási kódex bevezetése legerőteljesebben a törvényszéken, majd a járásbírószágon befolyásolhatta az ügyek érkezésének arányát. Ezzel szemben a felsőbb bíróságokon a jogszabály változása és az ügyérkezés közötti összefüggés nem értelmezhető szorosan. Bár az ítéltáblákon folyamatos ügyszámcsökkenés tapasztalható, ami fakadhat abból is, hogy ha az elsőfokú ügyek száma csökken, akkor a fellebbezéseké is, de lehet más magyarázata is.

4. 2. POLGÁRI ÉS GAZDASÁGI PEREK ELTÉRÉSEI

A törvényszéki adatok részletes elemzésének egyik eredménye a két ügyszak, a polgári és a gazdasági mintázatának elkülönülése. Míg a polgári ügyek esetében a központi régió kivételével mindenhol az ügyérkezések csökkenését, majd a számok stagnálását látjuk, addig a gazdasági perek esetében épp ellenkezőleg a Budapest Környéki Törvényszéken kívül mindenütt a csökkenés után egyfajta visszapattanás észlelhető. Nemcsak a törvényszéki, hanem a járásbírószámi szintre is igaz ez, hiszen a gazdasági ügyszakban itt is megfigyelhető az ügyérkezések emelkedése. Mindebből az következik, hogy a gazdasági társaságok inkább képesek voltak alkalmazkodni az eljárási törvény új rendszeréhez, a jogkereső polgárok azonban Budapesttől és Pest vármegyétől eltekintve ezt nem tudták teljesíteni.

A központi régió szerepe is eltérő, hiszen a polgári ügyszakban az országosan érkezett ügyszámokhoz viszonyítva növekszik az aránya, mivel minden második per itt indul, valamint az ügyérkezések száma is csak itt emelkedik. A gazdasági pereknél viszont csökken az országoshoz viszonyított aránya, illetve azt mondhatjuk,

hogyan maga a fogalom is értelmét veszti, hiszen a Budapest Környéki Törvényszék ügyszámának csökkenése miatt a Fővárosi Törvényszék egyedül marad a régióban.

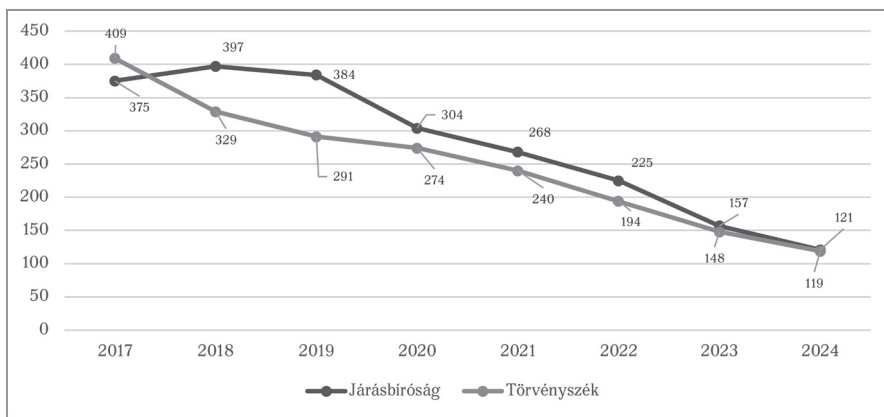
A vidéki nagyobb ügyforgalommal rendelkező bíróságok⁷² tekintetében is van különbség a két ügyszak között. A központi régió jelentőségének változásával a gazdasági ügyszakban 2017 és 2024 között 10%-ról 20%-ra emelkedik az országoshoz mért arányuk, míg a polgári ügyszakban 22%-ról 14%-ra csökken.⁷³

4. 3. POZITÍV KÖVETKEZMÉNY

A perek elhúzóására – úgy tűnik – jó hatással volt az új Pp. bevezetése, mivel évről évre javuló tendenciát mutat az öt éven túli ügyek számának alakulása. Jelentős mértékben esett vissza az időn túli peres eljárások aránya, 2017 és 2024 között törvényszéki szinten 70%-kal, járásbírói szinten pedig 68%-kal csökkent a számuk. Bár járási szinten 2018-ban még nőtt az ügyek száma, a következő évtől itt is folyamatos a csökkenés.

15. diagram⁷⁴

Öt éven túl folyamatban levő perek száma – civilisztika I. fok

⁷² Az arányok annyiban torzítanak, hogy Szeged nem szerepel a gazdasági ügyszak nagyobb bíróságai között, mivel a polgárral ellentétben kis elemszámú bíróságnak számít.

⁷³ Gazdasági ügyszak: 2017: Miskolc – 182, Kecskemét – 142, Debrecen – 164, Nyíregyháza – 184, összesen 672; 2024: Miskolc – 233, Kecskemét – 268, Debrecen – 348, Nyíregyháza 308, összesen 1157; országos adat: 2017: 7218, 2024: 5417; Polgári ügyszak: 2017: Miskolc – 869, Kecskemét – 456, Debrecen – 500, Nyíregyháza – 486, Szeged – 692; összesen 3003; 2024: Miskolc – 170, Kecskemét – 199, Debrecen – 168, Nyíregyháza – 164. Szeged – 237, összesen 938; országos adat: 2017: 13 225, 2024: 6442. 2017–2024 között éves ügyforgalmi adatok Excel-táblázatban az elsőfok munkalapot követő oldal, birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

⁷⁴ Részletes elemzés a 2020. évi ügyforgalomról: Járásbíróság 187. o., Törvényszék első fok 196. o. Részletes elemzés a 2024. évi ügyforgalomról: Járásbíróság 206. o., Törvényszék első fok 217. o., birosag.hu/birosagokrol/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok.

Azt azonban fontos megjegyezni, hogy az öt éven túli ügyek 70%-a⁷⁵ a központi régió két bíróságát érinti, a többi törvényszéknek jellemzően egy-két⁷⁶ ilyen ügye van csak. Ugyan a jogalkotó ezirányú szándéka a törvény indoklásából nem olvasható ki, vélhetően az elhúzódó perek nagyobb arányú befejezése összefüggésben áll az ügyérkezések mindkét fokon történő visszaesésével, illetve az alacsonyabb ügyszámok stagnálásával.

4. 4. JÖVŐBELI KUTATÁSI IRÁNYOK

Két hangsúlyos terület rajzolódik ki, ahol a további kutatások magyarázattal szolgálhatnak a jelen tanulmányban felvetődött, de meg nem válaszolt kérdésekre. Az egyik a fizetési meghagyások, illetve az alternatív vitarendezési eljárások és a peres eljárások arányának összevetése, amely esetleg több információval szolgálna a perek számának alakulásáról. A másik pedig a törvényszéki szinten érkezett ügyek részletesebb, nyilvános adatbázisokban nem elérhető, ügycsoportok szerinti vizsgálata, amely a polgári és a gazdasági ügyszak eltéréseire, illetve a gazdasági ügyszakon belül a nagyobb vidéki bíróságok emelkedő ügyszámára, valamint a Budapest Környéki Törvényszéknek a Fővárosi Törvényszéktől eltérő adataira adhatna értelmezési keretet. Mindent összevetve mélyebb, részletesebb adatbázisokon alapuló elemzésekre lenne a jövőben szükség ahhoz, hogy a 2018-ban hatályba lépett Pp. és a joghoz való hozzáférés kapcsolatát alaposabban megismerjük.

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ Uo.